

Р. В. Якимчук,
ад'юнк

КОРУПЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЯК ФОРМА ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Стаття присвячена висвітленню проблем корупційного впливу як форми протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, пов'язаних із порушенням правил дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів. Автором наведено способи та прийоми вчинення даної протидії.

Ключові слова: протидія, корупційний вплив, кримінальні правопорушення, розслідування.

Р. В. Якимчук

Коррупционное влияние как форма противодействия расследованию преступлений, связанных с нарушением правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств

Статья посвящена освещению проблем коррупционного влияния как формы противодействия расследованию уголовных преступлений, связанных с нарушением правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств. Автором приведены способы и приемы совершения данного противодействия.

Ключевые слова: противодействие, коррупционное влияние, уголовные правонарушения, расследование.

R. Yakimchuk

The impact of corruption as a form of counteraction to investigation of crimes related to violation of traffic rules and operation of vehicles

The article is devoted to highlighting the problems of the impact of corruption as a form of counteraction to investigation of criminal offenses related to the violation of traffic rules and operation of vehicles. The author shows ways and methods of committing resistance.

Key words: resistance, impact corruption, criminal offenses investigation.

Постановка проблеми та її актуальність. Європейський вибір вимагає від нашої країни виконання низки завдань, одне з яких – побудова правової держави. Ключову роль у виконанні цього завдання відіграють правоохоронні органи, які є гарантом забезпечення прав та свобод громадян. Однією з функцій правоохоронних органів, зокрема МВС України, є повне, всебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, що є однією з основних умов побудови правової держави. Корупційна протидія розслідуванню – це одна з перешкод на шляху інтеграції України у європейський простір.

Метою статті є дослідження поняття корупційного впливу, як форми протидії розслідуван-

ня злочинів, пов'язаних із порушенням правил дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковці приділяють багато уваги проблемі подолання корупції, в тому числі у сфері розслідування кримінальних правопорушень. Дослідженню проблем боротьби з корупцією та її проявів у своїх працях вже приділено чимало уваги науковців і практиків, зокрема, Г. Р. Ахметової, О. Ф. Гіди, М. І. Камлика, А. І. Кирпичникова, Я. Ю. Кондратьєва, М. В. Корнієнка, С. В. Кушнарєва, М. І. Мельника, Є. В. Невмержицького, В. Д. Суценка, О. В. Шаповалова, Б. В. Щура та багатьох інших.

Виклад основного матеріалу. Проблема протидії розслідуванню останнім часом набула особливої актуальності й гостроти. Це, перш за все, пов'язано з розмахом організованої злочинної діяльності, з корумпованістю працівників владних структур і правоохоронних органів. Раніше під протидією розслідуванню розуміли переважно різні форми й способи приховування злочинів. Сьогодні протидія розслідуванню може бути визначена як навмисна діяльність з метою перешкоджання встановленню істини в кримінальній справі [1, с. 696].

Небезпечною формою протидії розслідуванню є корупційна. При цьому корупція підриває засади, на яких будуються розслідування кримінальних правопорушень, такі як верховенство права, законність, таємниця спілкування, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини. В даному випадку корупція проявляється в різноманітних формах: підкупі працівників правоохоронних органів; посадових зловживань під час розслідування тощо. Варто зазначити, що рівень та масштаби корупції в країні, ефективність протидії корупційним процесам значною мірою залежить від добросовісності працівників правоохоронних органів, законності прийнятих ними рішень і процесу розкриття, розслідування і попередження кримінальних правопорушень зокрема.

Є. В. Невмержицький та М. І. Камлик пропонують корупцію розуміти як діяльність державних службовців, депутатів, працівників правоохоронних та наглядових органів, суддів, посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також політичних і громадських діячів, яка спрямована на використання свого статусу для незаконного особистого збагачення, своїх родичів і прибічників, одержання інших вигод і благ всупереч інтересам суспільства [2, с. 99].

Корупція передбачає систематичний підкуп посадових осіб законодавчої, виконавчої та судової влади, громадських та політичних діячів, який спричиняє прийняття ними рішень, що порушують закон або неписані суспільні норми, та їх здійснення часто на користь кримінальних структур, веде до встановлення залежності від зазначених структур [3, с. 342].

Злочинці часто використовують корумпованих працівників правоохоронних органів для протидії розслідуванню. При цьому можуть застосовуватись такі прийоми, як:

- розголошення зацікавленим особам даних досудового розслідування;
- усунення від розслідування «незговірливих» працівників;
- дача слідчому прямих указівок про необхідність закриття кримінального провадження (частіше за все в усній формі, сполученій з погрозами службовими неприємностями у разі відмови та з обіцянками службового росту у разі погодження);
- необґрунтоване витребування матеріалів кримінального провадження для перевірки, сполучене з наступним наданням письмових вказівок про проведення низки слідчих (розшукових) та інших дій, виконання яких є по-перше недоцільним, а, по-друге, або технічно неможливе чи суттєво ускладнене, що призводить, як мінімум, до затягування строків досудового розслідування [4].

Спостерігається все більш тісне «зближення» співробітників органів досудового розслідування з представниками організованої злочинності. Представники організованих злочинних угруповань активно й цілеспрямовано вишуковують серед співробітників правоохоронних органів, у тому числі й Національної поліції, осіб, за допомогою яких вони мали б можливість протиправним шляхом реалізувати свої наміри. На сьогодні працівники Національної поліції не застраховані від того, що можуть стати предметом вивчення з боку злочинного елемента: вивчаються інтереси, захоплення, слабкості з тим, щоб ненав'язливо, через посередників, родичів запропонувати задовольнити життєві потреби або інтереси працівника. Вдаються до організації випадкових неформальних зустрічей з метою встановити безпосередній контакт із необхідними для них співробітником правоохоронних органів. Це в майбутньому має перетворитися в дружні стосунки, які забезпечать втягування у протиправну діяльність. При цьому злочинні угруповання надзвичайну увагу приділяють тому, щоб зовні не підірвати доброї репутації та посадового становища працівника,

втягнутого в протиправну діяльність. У результаті злочинці отримують достовірну інформацію про наміри та дії співробітників, а в окремих випадках – пряме прикриття злочинних елементів [5].

У літературних джерелах називаються також способи досягнення кримінального результату (перешкоди розслідуванню) корумпованими керівниками правоохоронних органів: прямий диктат, за умови, що розмова відбувається наодинці, – 28 % випадків; дача певних указівок (у тому числі телефоном – «телефонне право») – у 39,9 % випадків; створення умов, при яких правозастосовна діяльність відносно злочинної структури неможлива – 47,6 % випадків; відсторонення від роботи шляхом переведення на іншу ділянку роботи – 18 % випадків [6].

Варто звернути увагу на такий спосіб корупційної протидії розслідуванню, як втручання у цей процес корумпованих представників органів державної влади. Особливістю названого виду злочинів є та обставина, що самі злочинці часто займають високі посади в органах державної влади чи управління і можуть використовувати своє становище для здійснення впливу не тільки на членів слідчо-оперативної групи, а й на керівництво правоохоронних органів. Тому в таких випадках необхідно, щоб розслідування проводили слідчі правоохоронного органу більш високого рівня [4].

Слідчих та інших осіб, які беруть участь у розслідуванні, можуть спонукати до протидії шляхом пропонування їм неправомірної вигоди, в результаті чого вони можуть попереджати про заплановані слідчі (розшукові) дії, штучно зтягувати відкриття кримінального провадження, закрити кримінальне провадження тощо.

Погоджуємось із думкою О. А. Мартиненка, який зазначає, що корупція в поліцейських відомствах зарубіжних країн є поширеним явищем, яке мало місце на всіх етапах розвитку поліції. Ураженими корупцією є не тільки нижчі ланки, це явище характерне для всіх рівнів поліцейської ієрархії [7].

Паралельно з процесом «корумпування» працівників правоохоронних органів відбувається підготовка власних «кримінальних» кадрів для наступної роботи в цих підрозділах. З

метою «контролю» за правоохоронними органами представники організованих злочинних груп ідуть на службу в ці органи. Організується також зарахування в навчальні заклади, які готують кадри для правоохоронних органів, молодих людей, пов'язаних з організованою злочинністю [8, с. 191].

Найефективнішими засобами подолання такої протидії розслідування є:

- провадження розслідування слідчими підрозділами більш високого рівня підпорядкування, ніж рівень, на якому вчинено злочин;

- переконання керівника в помилковості його позиції, при цьому впливаючи на його позитивні якості та роз'яснюючи суспільну небезпеку злочинних дій порушників;

- вимога з боку слідчого формального документального підтвердження вказівок про закриття кримінального провадження (що потребує від слідчого високого професіоналізму та громадської мужності, оскільки такий крок може призвести до службових ускладнень) [9, с. 143].

Корупційна протидія має високий рівень латентності, оскільки слідчі, оперативні працівники мають певний досвід роботи в правоохоронних органах та вміло приховують протиправні діяння. Складність виявлення фактів корупції полягає в особливостях цього правопорушення, адже інколи зовні дії посадових осіб мають правовірний і законний характер.

Підтримуємо думку О. П. Снігерьова, який запропонував певні рекомендації щодо запобігання ризикам корупції в правоохоронних органах:

- удосконалення податкового законодавства з метою запобігання багатозначному трактуванню правових норм;

- поліпшення матеріально-технічного забезпечення правоохоронних органів;

- підвищення рівня морального і матеріального стимулювання працівників правоохоронних органів;

- поліпшення системи соціального захисту працівників правоохоронних органів, зокрема, забезпечення житлом і медичним обслуговуванням;

- формування позитивного іміджу працівників правоохоронних органів серед населення;

- поліпшення взаємодії із засобами масової інформації в питаннях боротьби правоохоронних органів із корупційними проявами;

- удосконалення методів професійного відбору і управління персоналом правоохоронних органів. Проведення соціологічних досліджень, спрямованих на визначення мотивації вступу на службу в ці органи, а також можливих вад підготовки кадрів [10].

Висновки. Корупційний вплив на якісне розслідування злочинів у правоохоронних відомствах викликає занепокоєння суспільства, адже ураження цим явищем значною мірою позначається на дотриманні принципу верховенства права в державі. Сьогодні існує досить велика кількість неоднозначних, різних за обсягом і змістом визначень корупційної протидії розслідуванню. Проте, незважаючи на деякі її відмінності (при визначенні форми діяння, суб'єктивного ставлення особи до своїх дій, їх відповідності закону, часу вчинення, кола суб'єктів протидії), вони збігаються в основній меті протидії – створення перешкод досягненню головної мети розслідування – встановлення істини.

Поряд із традиційними способами вчинення протидії розслідуванню, з'явилися нові ознаки раніше невідомих схем корупційного втручання. Успіх у попередженні та подоланні корупційної протидії розслідуванню злочинів значною мірою обумовлюється високим професіоналізмом та особистими моральними якостями як слідчого та інших осіб, що беруть участь у розслідуванні, так і службових осіб правоохоронних органів, які здійснюють керівництво та контроль за діяльністю.

Література

1. *Криміналістика*: учебник / Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. Г. Корухов, Е. Р. Россинская. – М.: Норма, 2006. – 992 с.
2. *Камлик М. І.* Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1998. – 187 с.

3. *Яблоков Н. П.* Криміналістика: учебник / Н. П. Яблоков – М.: ЛексЭст, 2003. – 376 с.

4. *Степанюк Р. Л.* Подолання протидії розслідуванню злочинів, пов'язаних з порушеннями бюджетного законодавства / Р. Л. Степанюк // Вісник Запорізького юридичного інституту. – Запоріжжя, 2002. – № 2 (19). – С. 213-221.

5. *Василевич Я. В.* Особливості застосування методів оперативно-розшукової діяльності для запобігання втягування працівників органів внутрішніх справ у здійснення злочинів у галузі економіки / Я. В. Василевич // Організаційно-правові проблеми економічної безпеки України та наукове забезпечення їх вирішення: матеріали наук.-практ. конф. 20-21 червня 1995 р. – ЛІВС при УАВС. – С. 55-58.

6. *Щур Б. В.* Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Б. В. Щур. – Х., 2005. – 195 с.

7. *Мартиненко О. А.* Поліцейська корупція: кримінологічний зміст та визначення / О. А. Мартиненко // Вісник Національного університету внутрішніх справ України. – Вип. 23. – Харків, 2003. – С. 19-24.

8. *Трухачев В. В.* Криміналістический анализ сокрытия преступной деятельности / В. В. Трухачев. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2000. – 224 с.

9. *Волобуєв А. Ф.* Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва / А. Ф. Волобуєв. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 336 с.

10. *Снігер'єв О.* Запобігання корупції в правоохоронних органах України / О. Снігер'єв [Електронний ресурс] // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.pravnik.info/2013-12-27-15-13-14/165-zapobigannya>.

References

1. *Kriminalistika: uchebnik* / T. V. Aver'janova, R. S. Belkin, Ju. G. Koruhov, E. R. Rossinskaja. – М.: Norma, 2006. – 992 s.
2. *Kamlyk M. I.* Korupcija v Ukrai'ni / M. I. Kamlyk, Je. V. Nevmerzhyč'kyj. – К.: Т-во «Znannja», КОО, 1998. – 187 s.

3. *Jablokov N. P.* Kriminalistika: uchebnik / N. P. Jablokov – M.: LeksJest, 2003. – 376 s.

4. *Stepanjuk R. L.* Podolannja protydii' rozsliduvannju zlochyniv, pov'jazanyh z porushennjamy bjudzhetnogo zakonodavstva / R. L. Stepanjuk // Visnyk Zaporiz'kogo jurydychnogo instytutu. – Zaporizhzhja, 2002. – № 2 (19). – S. 213-221.

5. *Vasylevych Ja. V.* Osoblyvosti zastosuvannja metodiv operatyvno-rozshukovoi' dijal'nosti dlja zapobigannja vtjaguvannja pracivnykiv organiv vnutrishnih sprav u zdijnsennja zlochyniv u galuzi ekonomiky / Ja. V. Vasylevych // Organizacijno-pravovi problemy ekonomichnoi' bezpeky Ukrai'ny ta naukove zabezpechennja i'h vyrishennja: materialy nauk.-prakt. konf. 20-21 chervnja 1995 r. – LIVS pry UAVS. – S. 55-58.

6. *Shhur B. V.* Taktyka usunennja protydii' rozsliduvannju zlochyniv, shho vchynjajut'sja organizovanymy zlochynnymy grupamy: dys... kand. juryd. nauk: 12.00.09 / B. V. Shhur. – H., 2005. – 195 s.

7. *Martynenko O. A.* Policejs'ka korupcija: kryminologichnyj zmist ta vyznachennja / O. A. Martynenko // Visnyk Nacional'nogo universytetu vnutrishnih sprav Ukrai'ny. – Vyp. 23. – Harkiv, 2003. – S. 19-24.

8. *Truhachev V. V.* Kriminalisticheskij analiz sokrytija prestupnoj dejatel'nosti / V. V. Truhachev. – Voronezh: Izd-vo Voronezh. gos. un-ta, 2000. – 224 s.

9. *Volobujev A. F.* Problemy metodyky rozsliduvannja rozkradan' majna v sferi pidpryjemnyctva / A. F. Volobujev. – H.: Vyd-vo Un-tu vnutr. sprav, 2000. – 336 s.

10. *Snigjer'ov O.* Zapobigannja korupcii' v pravoohoronnyh organah Ukrai'ny / O. Snigjer'ov [Elektronnyj resurs] // Jurydychnyj chasopys Nacional'noi' akademii' vnutrishnih sprav: [sajt]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravnik.info/2013-12-27-15-13-14/165-zapobigannya>.